

ПЛАН

BG

2019

ПЛАН

ЗА ПОСТИГАНЕ НА УСТОЙЧИВОСТ

НА КОНСЕРВАЦИОННИТЕ ДЕЙНОСТИ

ПО ПРОЕКТ LIFE13 NAT/BG/801 КРАЙРЕЧНИ ГОРИ

**„Опазване и възстановяване на крайречни гори (местообитания от тип 91E0*)
в Natura 2000 места и моделни територии в България”**

Проектът се изпълнява от Изпълнителната агенция по горите в партньорство с WWF – България, Регионална дирекция по горите – Пловдив и Регионална дирекция по горите – Русе, с финансовата подкрепа на програма LIFE на ЕС.

февруари 2019 г.

Съдържание

Съдържание.....	2
Въведение.....	3
Цели на плана за постигане на устойчивост на проектните резултати.....	3
Преглед на изпълнените дейности по проекта, основни постижения и предизвикателства	4
Базисна информация за проекта.....	4
Основни конзервационни дейности и резултати.....	4
Предизвикателства.....	6
Статус на проекта, целевите места и хабитати.....	7
SWOT анализ.....	7
Ефект от проектните дейности върху целевите места и хабитати.....	9
Съществуващи заплахи за целевите обекти.....	10
Бъдещи конзервационни приоритети.....	10
Дейности в целевите обекти, които ще бъдат изпълнени в близко бъдеще след приключване на проекта.....	11
Потенциални мерки за подобряване на природозащитното състояние на местообитание 91E0*.....	13
Възможности за финансиране на конзервационната работа.....	14
Разпространение на научените уроци и добрите практики.....	16

Въведение

Поради специфичното им разположение в граничните зони между водните и сухоземните екосистеми, крайречните гори се характеризират с богато биоразнообразие по отношение и на флората, и на фауната. Те са се формирали и развили при специфични екологични условия: висока влажност, осигурена от речните нива и периодичните наводнения, а и от високите подпочвени води.

Въпреки изключителното им значение за чистотата на реките и подпочвените води, регулирането на водния отток, опазването на бреговете земи, граничните растителни съобщества и биологичното разнообразие, сегашното им състояние в по-голямата част от страната е незадоволително. Основните причини за това са последици, настъпили в резултат на целенасочени или стихийни човешки дейности – отводняване на блата и блатисти местности, корекции на речни корита, изсичане и изкореняване на естествената растителност и промяна на начина на трайно ползване на земите в тези територии, изземване на инертни материали и др., както и от неправилното им управление – прилагане на неподходящи лесовъдски и селскостопански системи и методи за стопанисване, използване на нехарактерни чуждоземни видове при залесяване, протичане на неблагоприятни сукцесионни процеси от инвазивни видове и др. Аридизацията на климата и свързаното с това намаляване на речния отток и нива на подпочвените води също са определящи за устойчивостта и дълговечността на тези горски популации.

В миналото заливните гори са били широко разпространени в България. Днес те са запазени частично само по дунавските острови, реките Камчия, Ропотамо, Тунджа и островите на река Марица. По реките Искър, Вит, Осъм, Янтра и Струма те са почти напълно унищожени.

Така изложената проблематика бе причина за разработването и изпълнението на Проект „Опазване и възстановяване на крайречни гори (местообитания от тип 91E0*) в Натура 2000 места и моделни територии в България” с идеята да бъдат демонстрирани добри практики по възстановяване и управление на такъв тип горски местообитания.

Цели на плана за постигане на устойчивост на проектните резултати

Изготвянето на настоящия *План за постигане на устойчивост на проектните резултати* е задължителен елемент за всеки проект финансиран по програмата LIFE. Той има за цел да представи основните конзервационни постижения на проекта и да анализира силните и слабите му страни, заплахите и възможностите. Планът се очаква да опише конзервационните нужди за всеки целеви обект, оставащите заплахи и предизвикателствата пред управлението. На тази основа Планът си поставя за цел да предложи как иницирираните в рамките на проекта конзервационни дейности ще продължат след проекта както в краткосрочен аспект непосредствено след неговото приключване, така и да щрихира потенциалните конзервационни дейности в по-дългосрочен план. Наред с това, очакванията са Планът да послужи като основа за разработването на нови проектни предложения и партньорства.

Преглед на изпълнените дейности по проекта, основни постижения и предизвикателства

Базисна информация за проекта

Проект „Опазване и възстановяване на крайречни гори (местообитания от типа 91E0*) в Натура 2000 места и моделни територии в България” е съвместна инициатива на Изпълнителната агенция по горите и Регионалните дирекции по горите Русе и Пловдив в партньорство с ВВФ – Дунавско-Карпатска Програма България. Общата цел на проекта е да допринесе за подобряване опазването на природно местообитание 91E0* Алувиални гори с *Alnus glutinosa* и *Fraxinus excelsior* (*Alno–Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*). Специфичните цели на проекта са свързани с:

- Изпълнение на дейности за директно възстановяване и подобряване на природозащитното състояние на местообитание 91E0* в две защитени зони по Директивата за местообитанията, чрез прилагане на различни техники и тестване на алтернативни лесовъдски методи.
- Подобряване на информационната основа и обобщаване на опита по възстановяване и управление на крайречните местообитания чрез изготвяне на специално Ръководство.
- Подобряване на капацитета на ИАГ, двете му регионални структури (РДГ) в Пловдив и Русе и на ВВФ-България, и индиректно на горския сектор и НПО по темите свързани с възстановяване и управление на крайречни горски местообитания и по-конкретно на местообитание 91E0*
- Повишаване на осведомеността на обществеността и подобряване на контактите с местните заинтересовани страни в целевите райони на проекта с цел осигуряване на подкрепа за конзервационните дейности в целевото и като цяло за крайречните местообитания.

Целеви за проекта са две защитени зони от мрежата Натура 2000: Река Марица (BG0000578) и Мартен-Ряхово (BG0000529), като и двете са обявени като места от интерес за Общността по Директивата за местообитанията.

Проектът е изпълнен в периода 1.09.2014 – 28.02.2019 г. и е финансиран по програма LIFE на ЕС. В известен смисъл той се явява и продължение на друга инициатива на ИАГ и ВВФ-България насочена към опазването възстановяването на 11 крайречни местообитания и влажни зони от мрежата Натура 2000 (обхващаща 10 Природни парка), също в рамките на проекта LIFE.

Основни конзервационни дейности и резултати

Основните постижения на Проекта включват:

Планиране на възстановителните дейности и нормативното им обезпечаване

Съгласно изискванията на българското законодателство, с цел обезпечаване изпълнението на конзервационните дейности са изготвени технологични планове за предвидените залесявания, а така също и за прилагане на елементи от Саарландския метод за подобряване

състоянието (в т.ч. отстраняване на инвазивната крайречна растителност) на крайречни местообитания в целевите обекти. Съгласно действащите процедури, изготвените документи са одобрени от Изпълнителната агенция по горите (по отношение изискванията на горското законодателство) и Регионалните инспекции по околната среда и водите в Русе и Пловдив (по отношение спазване на екологичните норми и съответствието с целите на съответните защитени зони). В технологичните планове са включени детайлни разчети за типа и обема на дейностите, необходимите репродуктивни материали, типа и обема на дейностите по поддържане и др.

Анализ на свързаността между целевите обекти и други съседни Natura 2000 зони

В рамките на дейността е изготвен анализ на свързаността на Защитена зона „Река Марица“ (BG0000578) с 4 съседни защитени зони и ролята на крайречните местообитания. Анализът е предоставен на 11 общини с цел интегриране на резултатите в Общинските планове за развитие и по-специално в частта им свързана с развитие на зелена инфраструктура и създаване на биокоридори между защитените зони от Natura 2000 в региона. Анализът е използван и за изготвянето на обосновано предложение за нова мярка в Плана за управление на риска от наводнения за Източнобеломорски район 2016-2021.

Възстановителни дейности за местообитание 91E0* в целевите за проекта територии

Основните постижения на проекта включват следното:

- Възстановени са 14.2 ха в Защитена зона „Река Марица“ в т.ч. 12.8 ха в м. Мерич орман - горски територии на община Марица и 1.4 ха в м. Гущерова одая – държавна горска територия управлявана от Държавно горско стопанство „Асеновград“.
- Възстановени са 9.8 ха в Защитена зона „Мартен-Ряхово“ – държавна горска територия управлявана от Държавно ловно стопанство „Русе“.
- Приложен е адаптиран вариант на Саарландския метод върху 24.1 ха като е постигнато задоволително премахване на конкуренцията на инвазивните видове и е подобрена структурната характеристика на видовия състав на хабитат 91E0* в пилотни обекти от ЗЗ „Река Марица“ (на територията на ДГС „Първомай – 1.8 ха) и ЗЗ „Мартен-Ряхово“ (о-в Алеко – 22.3 ха).

Възстановителните дейности са приложени чрез последователното изпълнение във всеки обект на: разчистване на терените и предишна неместна растителност, почвоподготовка (машинна или ръчна), залесяване (машинно или ръчно) чрез използване на целия спектър от видове характерни за местообитание 91E0* (в т.ч. *Quercus robur*, *Ulmus minor*, *Ulmus laevis*, *Fraxinus angustifolia*, *Alnus glutinosa*, *Populus nigra*, *Alnus incana*, *Salix alba*, *Pyrus communis*), мониторинг на състоянието, попълване и последващо отглеждане.

Ръководство за възстановяване и управление на крайречни горски местообитания

Обобщавайки опита досегашния опит в страна и чужбина, както и опита по проекта бе изготвено *Ръководство за възстановяване и управление на крайречни горски местообитания*. Обект на ръководството са 5-те основни типа (и техните подтипове) крайречни горски местообитания срещащи се в България като са включени описания на техните характеристики, значение и специфични особености, начините за възстановяване и произтичащите

организационни дейности. Целта на ръководството е да заостри вниманието на собствениците и на стопанисващите тези територии върху техния специален статут и особености и да подпомогне специалистите в бъдещата работа при управлението и възстановяването на крайречните местообитания. Цел на изданието е и да подпомага работата по проекти за възстановяване и управление на крайречни горски местообитания с акцент върху опазването на водните ресурси и върху осигуряването на проводимостта на реките и предпазването от наводнения.

Повишаване на общественото съзнание по въпросите свързани с опазване на крайречните местообитания

В рамките на проекта са изпълнени редица информационни дейности целящи повишаване на осведомеността и знанията на различни обществени групи по въпросите свързани с опазване и управление на крайречните местообитания. Издадена е и направена публично достъпна брошура за крайречните местообитания описваща ползите от тях, сегашното им състояние и проблеми свързани с опазването. Организиран са събития под мотото *Ден на реките и горите*, където основна целева група са подрастващите, а редица доброволци бяха въввлечени в дейности свързани с почистване, окопаване и др. в рамките на целевите за проекта места (напр. м. Гущерова одая, о-в Алеко на р. Дунав). Подготвена бе и специална експозиция съдържаща 25 табла представящи крайречните гори, като изложбата бе представена в Пловдив, Пазарджик, София и дори в Брюксел на конференцията „Beyond Wood”. Възстановена е беседка в ЗЗ „Мъртвицата“ и е превърната в „класна стая“, в която са изложени застрашени и изчезващи видове, характерни за крайречните гори.

Предизвикателства

Основните предизвикателствата пред проекта бяха свързани най-вече с изпълнението на възстановителните дейности и най-общо могат да бъдат групирани в две направления.

На първо място, проблемни поради неизяснената напълно собственост, се оказаха две от първоначално предложените в проектното предложение места за осъществяване на възстановителните дейности – и двете в Защитена зона „Река Марица“. Това наложи идентифицирането на нови подходящи места и такива бяха намерени на територията на Община Марица – м. Мерич орман и на територията на ДГС „Асеновград“ – м. Гущерова одая. Така направените промени не се отразиха върху първоначалните намерения, както по отношение на целевата защитена зона, така и по отношение на целевото местообитание, а и на конкретните площи на двата обекта. С това целите на проекта останаха незасегнати. Положителен в известна степен се оказа избора на м. Мерич орман, който е изцяло общинска собственост, с което проектът създаде възможност за демонстрация на добри практики по възстановяване на крайречни местообитания в гори и земи различни от държавните, какъвто беше първоначалния замисъл. Важността на организационната част при планиране на възстановителни мерки, в т.ч. предварително изясняване на собствеността, използвайки научените по проекта уроци, бе засегната и в изготвеното Ръководство за възстановяване и управление на крайречните горски местообитания.

Второто основно предизвикателство пред проекта бе свързано наблюдаваната ниска и много ниска оцеляемост на създадените култури установена чрез провеждането на периодичен мониторинг. Докато прихващането в обекта в ЗЗ „Мартен-Ряхово“ бе сравнително

високо (80% към есента на 2018 г.), не такъв беше случая с двата обекта в ЗЗ „Река Марица“. Към есента на 2018 г. прихващането в обекта в м. Мерич орман бе около 59 %, а това в м. Гущерова одая едва 27 % въпреки направеното попълване и поливане. Причините могат да се търсят основно в неблагоприятните условия през лятото на 2016 г. характеризиращи се с продължителна суша и високи летни температури. Определена роля за резултатите в м. Гущерова одая играе и сравнително високата дренираност на терена като отрицателна роля в този аспект играе продължаващото вкопаване на речното легло на р. Марица в следствие изземването на инертни материали. Проблемът е описан и като заплаха за възстановителните дейности в Ръководството за възстановяване и управление на крайречните местообитания. Не напълно убедителните резултати, дадоха основание на специалистите по проекта да променят стратегията при попълването на културите. Докато към 2017 г. и залесяването и последващото попълване бяха осъществени пролетта, то за финалното (в рамките на проекта) попълване бе предпочетено есенно такова, което се очаква да доведе до по-добри резултати. Акцентирано бе и върху видовете показали по-добра устойчивост при първоначалното залесяване.

Статус на проекта, целевите места и хабитати

SWOT анализ

Силни страни	Слаби страни
Целевите проектни територии са публична собственост, което улеснява комуникацията, вземането и изпълнението на управленски решения.	Проектните партньори (ИАГ, РДГ, ВВФ – България) не са собственик на земята върху която се изпълняват проектните консервационни дейности
Екипът на проекта е комбинация от държавни институции (ИАГ, РДГ) и НПО, съчетаващ опыта и авторитета на първите и капацитета на НПО в изпълнението на консервационни дейности и ролята им като двигател на промяната.	Проектните партньори не разполагат със средства за последващо (изискващо се от нормативната уредба) отглеждане на създадените култури с цел осигуряване на дългосрочната им устойчивост.
Директното ангажиране на специалисти от държавните горски/ловни стопанства в консервационните дейности за два от целевите обекта по проекта ще осигури необходимата подкрепа за последващите поддържащи дейности.	
Сключени са дългосрочни 30-годишни споразумения със собствениците/стопаните на терените, върху които са осъществени възстановителните дейности, задължаващи ги да осигурят по-нататъшното стопанисване, опазване и защита на културите.	
ИАГ и регионалните й структури са законово задължени да осъществяват мониторинг и контрол на всички дейности (в т.ч. залесяване) в горските територии, с което	

са налице гаранции и за бъдещата им ангажираност в осигуряване на устойчивост на проектните резултати.	
Законовите изисквания по отношение на мрежата Natura 2000 ограничават възможностите за обратно връщане към използването на неместни видове (хибридни тополи) в целевите територии или отреждането им за други негорскостопански ползвания.	
Възможности	Заплахи
Допълнителна бъдеща работа по възстановяване и/или подобряване на консервационния статус на местообитание 91E0* може да бъде финансирана чрез фондовете на ЕС, тъй като дейността е включена като мярка в Националната приоритетна рамка за действие по Natura 2000.	Потенциални неблагоприятни климатични условия (продължителни засушавания комбинирани с високи температури) могат да засегнат негативно създадените култури.
Предстоящото разработване на Областни планове за развитие на горските територии (в които се предвижда застъпването на темата свързана с екосистемните услуги от горите) е възможност за интегриране на консервационните нужди за крайречните местообитания.	Промени във влажностния режим на целевите места в следствие от разрушаване на диги или изземване на инертни материали могат да доведат до продължително преовлажняване (напр. в ЗЗ “Мартен-Ряхово”) или дългосрочно дрениране (в м. Гущерова одая) на терените, което да се отрази неблагоприятно за някои от използваните видове в ранната им възраст.
Изразеният и демонстриран в рамките на проекта интерес от страна на корпоративния сектор към ангажирането в доброволни дейности може да бъде използван при провеждането на бъдещи възстановителни и/или поддържащи дейности.	Честите промени на институционално ниво в горския сектор могат да доведат до загуба на натрупания капацитет в рамките на проекта.
	Икономическата насоченост на дейността на горските стопанства отрежда по-нисък приоритет на залесителни дейности с чисто консервационна насоченост.
	Липсата на квалифицирана работна ръка с опит в провеждането на лесокултурни мероприятия може да компрометира бъдещите дейности по отглеждане на културите и като цяло за бъдещите консервационни залесявания.
	Възможностите за директни консервационни дейности в рамките на ОП “Околна среда” изглеждат ограничени на база сегашното състояние. Все още не работят всички механизми за финансиране на дейности в мрежата Natura 2000 (напр. компенсаторните механизми за собствениците, чиито горски територии са част от мрежата

	все още не са стартирали, въпреки, че оперативните програми са вече към края на изпълнението си за плановия период).
--	--

Ефект от проектните дейности върху целевите места и хабитати

Оценката за ефекта от проектните дейности в целевите защитени зони за местообитания 91E0* е както следва:

Защитена зона Река Марица (BG0000578)

В защитена зона площта на възстановените местообитания от типа 91E0* възлиза на 14.2 ха. Съгласно данните от проект "Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове - фаза I" общата площ на местообитанието в рамките на зоната е само 0.43 ха (или 0.003% от площта на зоната), като е констатирано значително разминаване с данните от Стандартния Натура 2000 формуляр, където площта на местообитанието е определена на 405.33 ха. Така новосъздадените гори, в случай, че се окажат устойчиви в бъдеще, ще допринесат за значително увеличение на площта на местообитанието в защитена зона и неговия процентен дял има потенциал да нарасне само в резултат от проектните дейности до 0.1% от площта на зоната. Прилагането на Саарландския метод върху 1.8 ха също се очаква да допринесе за повишаване на общото покритие и състояние на местообитанието, тъй като понастояще е приложен в антропогенизирани местообитания с преобладаване на неместни видове с петна или спорадично разпръснатата местна растителност, чието бъдеще развитие и по-нататъшно естествено възобновяване се толерира.

Понастоящем, природозащитното състояние на местообитанието остава непроменено спрямо констатациите на проекта за картиране на мрежата Натура 2000 – „неблагоприятно-незадоволително“ (проект "Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове - фаза I", DIR-59318-1-2, МОСВ, 2013 г.)

Защитена зона Мартен - Ряхово (BG0000529)

В защитена зона площта на възстановените в рамките на проекта територии с местообитание от типа 91E0* възлиза на 9.8 ха. Съгласно данните от проект "Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове - фаза I" общата площ на местообитанието в рамките на зоната е 229.36 ха (или 19.56 % от площта на зоната). Така проекта допринася с увеличение от над 1% на площта на местообитанието.

Допълнително, чрез прилагането на Саарландския метод доведе до подобряване на състоянието на 22.3 ха, чрез отстраняване на неместни и инвазивни видове и подобряване на структурната характеристика на видовия състав.

Понастоящем, природозащитното състояние на местообитанието остава непроменено спрямо констатациите на проекта за картиране на мрежата Натура 2000 – „неблагоприятно - лошо“, с потенциал за известно подобрене, което може да бъде верифицирано с последващ по дългогодишен мониторинг.

Съществуващи заплахи за целевите обекти

Основната непосредствена заплаха за обектите, в които са изпълнени възстановителните дейности по проекта, е свързана най-вече с вероятността от екстремни климатични условия и по-специално - неблагоприятен температурно-влажностен режим. Както бе наблюдавано и по време на изпълнението на проекта, съчетанието на продължителни засушавания с високи температури, вероятността от което е все по-голяма през последните години, може да компрометира частично и дори изцяло новосъздадените култури.

Конкретно за м. Гущерова одая, сравнително високата дренираност на терена и спадащото ниво на подпочвените води също могат да повлияят неблагоприятно. Причините за това са дискуссионни, но с твърде висока вероятност са свързани с промените в нивото на р. Марица (вдълбаване на коритото) вследствие извличането на инертни материали.

Лесната достъпност на обекта, в непосредствена близост до главен път, също крие някои заплахи:

- замърсяване с битови отпадъци – незаконно депониране е наблюдавано в подстъпите към обекта;
- замърсяване с промишлени отпадъци – непосредствено до обекта минава един от ръкавите на р. Марица, в който се изливат непречистени води от местно предприятие;
- паша – може да доведе до увреждане на фиданките, особено в млада възраст;
- пожари – вследствие близостта на главен път.

За обектите в Защитена зона „Мартен – Ряхово“, основната заплаха е свързана с неконтролираното разпространение на инвазивни видове, като вероятността тя да се прояви е значително по-висока до склопяването на културата. Ето защо, провеждането на лесокултурните мероприятия е от голямо значение.

От гледна точка на влажностния режим, тук опасност може да произтече от по-продължителни заливания или шокови такива, които да нарушат устойчивостта на културата особено в млада възраст.

И за двата обекта в по-дългосрочен аспект, съществува и заплахата от неправилно извеждане на лесовъдските мероприятия. Предвид на изградения капацитет и подписаните споразумения гарантиращи съблюдаването на консервационните цели на проекта, вероятността за това е малка.

Бъдещи консервационни приоритети

Постигането на устойчивост на резултатите може да бъде гарантирано единствено ако целенасочените действия за целевото местообитание в целевите защитени зони продължат и след официалното приключване на проекта. За целите на плана, тези действия са разделени на такива, които ще бъдат изпълнени непосредствено след приключване на проекта, и на потенциални такива в по-дългосрочен план, които се счита, че могат да допринесат за подобряване на природозащитното състояние на местообитание 91E0* в т.ч. и в целевите по проекта защитени зони.

Дейности в целевите обекти, които ще бъдат изпълнени в близко бъдеще след приключване на проекта

В краткосрочен аспект тези дейности включват: мониторинг и инвентаризация на състоянието на обектите, отглеждане на създадените култури, извеждане на допълнителни отгледни мероприятия в местата, в които е предложен Саарландския метод, осигуряване на защита на обектите от антропогенни въздействия и др. Изпълнението на тези дейности ще осигури и спазване на националната нормативна уредба и по-специално Наредба № 2 от 7.2.2013 г. за залесяванията, изискваща полагането на грижи за новосъздадените култури в защитени зони в продължение на 5 години след създаването. В таблицата по-долу са описани конкретните дейности, сроковете за изпълнението им, отговорностите, финансовата им стойност и източниците на финансиране.

Дейност	Срок за изпълнение	Отговорност	Източник на финансиране	Финансов разчет, лв.
Мониторинг (текущ) на състоянието и инвентаризация (1 път годишно) на културата в м. Гущерова одая – 33 „Река Марица“	2021	ДГС „Асеновград“ под контрола на РДГ Пловдив	Бюджет на ДГС	1 000 лв.
Отглеждане на новосъздадената култура в м. Гущерова одая - двукратно през 2019 г. (в т.ч. отстраняване на издънки, дисковане, поливане, попълване при необходимост), еднократно през 2020 и при необходимост през 2021 г.	2021	ДГС „Асеновград“ под контрола на РДГ Пловдив	Бюджет на ДГС	2019 г. - 10 000 лв. 2020 г. - 5 000 лв. 2021 г. – 5 000 лв. при необходимост
Осигуряване на защита на културата в м. Гущерова одая от антропогенни въздействия (незаконни дейности, паша и др.)	2021	РДГ Пловдив ДГС Асеновград	Бюджет на РДГ и ДГС	част от рутинните дейности на двете организации
Поддържане на обновената беседка в ЗМ „Мъртвицата“ (33 „Река Марица)	текущо	Ловна дружина с Поповица към ЛРД Първомай	Доброволен труд + ВВФ – България (при необходимост за поддържане на информационните табла)	500 лв.
Мониторинг на състоянието на обекта в ЗЗ „Река Марица“ до гр. Първомай, в който е	2021	ДГС Първомай	Бюджет на ДГС	500 лв.

приложен Саарландския метод				
Повторно прилагане на Саарландския метод в обект в ЗЗ „Река Марица“ – веднъж годишно	2021	ДГС Първомай	Бюджет на ДГС	600 лв.
Мониторинг (поне веднъж годишно) на състоянието на новосъздадена култура в ЗЗ „Мартен – Ряхово“	2021	ДЛС „Дунав“ под контрола на РДГ Русе	Бюджет на ДГС и РДГ	1000 лв.
Осигуряване на защита на културата в ЗЗ „Мартен – Ряхово“ от антропогенни въздействия (незаконни дейности, паша и др.)	2021	РДГ Русе ДЛС „Дунав“	Бюджет на РДГ и ДГС	част от рутинните дейности на двете организации
Мониторинг на състоянието на обекта в ЗЗ „Мартен - Ряхово“, в който е приложен Саарландския метод	2021	ДЛС Дунав	Бюджет на ДЛС	500 лв.
Повторно прилагане на Саарландския метод в обект в ЗЗ „Мартен – Ряхово“ – веднъж годишно	2021	ДЛС Първомай	Предстои да бъде идентифициран	3 000 лв.
Интегриране на целите за по-нататъшно подобряване на природозащитното състояние на местообитание 91E0* в Областния план за развитие на горските територии от Област Пловдив	2024	ИАГ	Бюджет на ИАГ	180 000 лв.
Интегриране на целите за по-нататъшно подобряване на природозащитното състояние на местообитание 91E0* в Областния план за развитие на горските територии от Област Русе	2024	ИАГ	Бюджет на ИАГ	180 000 лв.

Дългосрочната устойчивост на обектите, в които са изпълнени възстановителните дейности, от гледна точка запазване на консервационните цели при стопанисването, се гарантира и от подписаните споразумения съответно с Южноцентрално и Североизточно държавни горски предприятия, както и с Община Марица за обекта в м. Мерич орман. Споразуменията са валидни 30 г., като партньорите по тях се задължават след приключване на проекта да стопанисват законосъобразно възстановените крайречни гори, в съответствие с утвърдените разработки и указания, свързани със система от режими и мерки за стопанисване на горите, попадащи в горските типове природни местообитания, включени в европейската екологична мрежа „Натура 2000“.

Потенциални мерки за подобряване на природозащитното състояние на местообитание 91E0*

За подобряване на природозащитното състояние на местообитание 91E0* в т.ч. и в целевите за проекта защитени зони, е необходимо да се работи в следните направления:

Подобряване на информационната обезпеченост:

- проучване на участието и екологичната роля на чуждоземните инвазивни видове и тестване на мерки за тяхното премахване/ контролиране;
- по-детайлно картиране и провеждане на фитоценологични проучвания за местообитанието на национално ниво с цел очертаване на приоритетните райони за тези гори и изясняване на екологичните тенденции в тях;
- оценка и остойностяване на екосистемните услуги предоставяни от местообитанието при различни условия.

Интегриране на консервационните цели в планиращите документи:

- Предприемане на дейности за изясняване на статута на голяма част от крайречните местообитания и отговорностите по стопанисването им.
- Интегриране на целите свързани с опазване/ възстановяване на местообитанието в Областните планове за развитие на горските територии в т.ч. оценки за екосистемните услуги;
- Интегриране на целите свързани с опазване/ възстановяване на местообитанието в актуализираните Планове за управление на речните басейни;
- Разработване на програми за постепенна замяна на изкуствено създадени плантации (най-вече от евроамерикански хибридни тополи) с насаждения от естествено срещащи се местни видове характерни за местообитание 91E0* и залагане на конкретни мерки в Горскостопанските планове (за горските територии).

Изпълнение на директни възстановителни и консервационни мерки:

- Изпълнение на възстановителни дейности в места благоприятни за местообитание 91E0* (възстановяването на близо 80 ха такива местообитания на територията на Югозападно държавно предприятие е заложено в проектно предложение, което очаква одобрение за финансиране по програма LIFE).
- Подобряване на състоянието и повишаване на естествеността (в т.ч. чрез прилагане на Саарландския метод) на насаждения, които са загубили естествения си облик, но

в които има запазени елементи на местообитание 91E0* и съществуват условия за естествено възобновяване на видовете представени в хабитата.

- Постепенна замяна на плантации от евроамерикански тополи в защитените зони с такива от местни видове.
- Изпълнение на програми за премахване на чужди инвазивни видове в защитени зони.
- Възстановяване на водния режим в места заето от алувиални гори, в които той е бил съществено засегнат от изграждането на различни хидроинженерни съоръжения – напр. осигуряване на условия за периодично заливане в обекти, които не са в близост до населени места; възстановяване на стари речни корита и др.
- Подобряване на защитата на низинните крайречни гори от незаконни сечи.
- Въвеждане на стимули и компенсационни механизми за собственици на изоставени земеделски земи, които сега са заети от алувиални гори.

Възможности за финансиране на консервационната работа

Националната приоритетна рамка за действие за Натура 2000 2014-2020 е основният документ, в който са заложили приоритетите и мерките за опазване и възстановяване на местообитания в мрежата Натура 2000 в т.ч. и за местообитание 91E0*. Така например, конкретно за местообитанието приложими са следните приоритетни мерки:

G1a - Общи приоритетни мерки за Натура 2000 в т.ч. научни изследвания/ проучвания, картиране и оценка на състоянието; координация със заинтересованите страни; управление на инвазивни чужди видове; мониторинг и управление на риска; осигуряване на информационни материали; инфраструктура за възстановяване на местообитание и видове; инфраструктура за обществен достъп и др.

G1b - Приоритетни мерки за Натура 2000 за земеделски и горски местообитания и видове в т.ч. пилотни проекти, управление на местообитания и видове; компенсация на права и пропуснати ползи; обучения; изграждане и поддържане на инфраструктура и др.

G2a - Приоритетни мерки за осигуряване на екосистемни ползи от Натура 2000, особено свързани с адаптирането към или смекчаването на климатичните промени в т.ч. пилотни проекти; изготвяне на планова за управление, стратегии и схеми; обучения; инфраструктура и др.

G2b - Приоритетни мерки за популяризация на устойчив туризъм и заетост във връзка с Натура 2000 в т.ч. пилотни проекти; изготвяне на планове за управление, стратегии и схеми; мониторинг; обучения; инфраструктура и др.

G2c - Приоритетни мерки за популяризиране на иновативни подходи във връзка с Натура 2000 в т.ч. пилотни проекти и инфраструктура за възстановяване на местообитания и видове.

Основните възможности за финансиране на бъдещи дейности подобни изпълнените в рамките на Проект LIFE13 NAT/BG/000801, са свързани отново с програма LIFE на ЕС. На национално ниво, основните инструменти за финансиране са заложили в Програмата за развитие на селските райони (ПРСР) и Оперативна програма околна среда (ОПОС), които

към момента на приключване на проекта са в плановия период 2014-2020 г. т.е. почти към края на изпълнението си.

От гледна точка на **ПРСР**, приложими са следните мерки и под-мерки имащи директно или индиректно отношение към опазване на видове и природните местообитания в защитените територии и зони:

Мярка 7 - Основни услуги и обновяване на селата в селските райони

Подмярка 7.5. Инвестиции за публично ползване в инфраструктура за отдих, туристическа инфраструктура

Подмярка 7.6. Проучвания и инвестиции, свързани с поддържане, възстановяване и на културното и природното наследство на селата

Мярка 8 - Инвестиции в развитие на горските райони и подобряване на жизнеспособността на горите

Подмярка 8.1. Залесяване и поддръжка

Подмярка 8.3. Предотвратяване на щети по горите от горски пожари, природни бедствия и катастрофични събития

Подмярка 8.4. Възстановяване на щети по горите от горски пожари, природни бедствия и катастрофични събития

Подмярка 8.5. Инвестиции, подобряващи устойчивостта и екологичната стойност на горските екосистеми

Подмярка 8.6. Инвестиции в технологии за лесовъдство и в преработката, мобилизирането и търговията на горски продукти

Тук следва да бъде изтъкнато, че горската мярка не е сред приоритетите на правителството и с изключение на 1, нито една от подмерките не е стартирала към приключване на настоящия проект.

Мярка 10 — Агроекология и климат

Подмярка 10.1 — Плащания за ангажименти за агроекология и климат в т.ч. за поддържане на местообитанията на защитени видове в обработваеми земи с орнитологично значение, Контрол на почвената ерозия,

Мярка 12 — Плащания по „Натура 2000“ и Рамковата директива за водите

Подмярка 12.1. Компенсаторни плащания за земеделски площи в Натура 2000.

На този етап важни от гледна точка на целевото местообитание и зони по проекта **Подмярка 12.2. Компенсаторни плащания за гори в Натура 2000** и **Подмярка 12.3. Компенсаторни плащания за селскостопански райони, включени в плановете за управление на речните басейни** не са обект на финансиране. Подобна е ситуацията и с цялата Мярка 15 -

Екологични услуги и услуги във връзка с климата в горското стопанство и опазване на горите.

В рамките на **ОПОС** като най-релевантна от гледна точка финансирането на дейност свързани с тематиката на проекта може да бъде определена Приоритетна ос 3 – „Натура и биоразнообразие“ и включените мерки от нея насочени към развитие и подобряване управлението на мрежата Натура 2000, поддържане и подобряване на природозащитното състояние на видове и природни местообитания, анализи и проучвания на видове и местообитания за целите на докладването по чл. 17 от Директивата за местообитанията, изготвяне/ актуализиране на планове за управление на Защитени зони; подкрепа за развитие и управление на екосистемни услуги.

Разпространение на научените уроци и добрите практики

Разпространението на материалите разработени по проекта и популяризирането на натрупания опит и научени уроци ще продължи и след приключване на проекта, най-вече с водещата роля на ВВФ-България и Изпълнителната агенция по горите. Постиженията на проекта и темите, които засяга са обобщени в специална брошура: „Крайречните гори – богатството, което не познаваме“, издадена в тираж 500 копия и целевата група, за която е широката публика.

Други два от ключовите продукти по проекта: брошурата „Крайречните гори: ползи, състояние и опазване“ и Ръководството за възстановяване и управление на крайречните горски местообитания в България, не само предоставят възможност за повишаване на знанията сред по-широки кръгове на обществото, но се очаква да играят важна роля за подобряване на капацитета на специалистите ангажирани в тази специфична тематика. Всички тези материали са свободно достъпни на интернет страниците на ВВФ-България и ИАГ.

ВВФ ще продължи да ползва, или да предоставя за ползване, при организиране на различни събития и изложбата за крайречните гори.

След края на проекта се предвижда и включване на статия, обобщаваща резултатите от проекта, в специализираното списание „Гора“, което се разпространява най-вече сред служителите по горите. В статията се очаква да бъдат включени връзки към всички информационни материали по проекта.

Разпространението на научените уроци ще продължи и чрез неформална комуникация на персонала и експертите ангажирани по проекта с други горски експерти работещи на местно, регионално и национално ниво.